

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,— per jaar, voor
België f 6,—. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

HET IS WEER ZO

Ongeveer 10 jaar terug was het de toenmalige Minister van Justitie, die bevestigde, dat de geestelijke verzorging van de zijde van het Humanistisch Verbond niets anders kon bieden, dan stenen voor brood. Dit heeft toen protest uitgelokt en een brochure „Stenen voor brood” verscheen. Thans zijn de humanistische raadslieden door de regering in het leger toegelaten.

Dit ging niet vanzelf. Onvoorstelbaar veel moeilijkheden zijn het humanisme in de weg gelegd. Eindeloos schenen de conferenties over ondergeschikte punten en de gave om steeds nieuwe problemen te ontdekken bleek bewonderenswaardig. Doch het is tenslotte Minister Visser geweest, die na een bewijs te hebben gevraagd, of de militairen onze geestelijke verzorging wel wensten, de laatste stoot heeft gegeven. Zijn nota, vlak voor zijn aftreden bij de Tweede Kamer, ingediend, was voor zijn opvolger de richtlijn om de invoering tot een feit te maken. Op 1 februari i.l. is de humanistische hoofdredacteur aangesteld en het is nu nog maar een kwestie van enkele maanden, en dan zullen er vier geestelijke raadslieden hun taak aanvangen.

Wie nu zou denken, dat iedereen dit als een voldongen feit zou aanvaarden komt bedrogen uit. De hoofdpredikant, Ds. Bos, meent nog eens uitdrukkelijk te moeten vaststellen, dat de geestelijke verzorging van de humanistische zijde niet op één lijn kan worden gesteld met die van de R.K. of Prot. Christ. vertegenwoordigers. Ds. Bos schrijft dit in een brief aan de legerpredikanten en hij geeft drie redenen aan:

1. Wegens de inhoud van de boodschap die de humanisten brengen.

2. Omdat nu naast de kerkelijke en synagogale verzorging ook de buitenkerkelijke stroming het leger binnenkomt, georganiseerd, geuniformeerd en geïntegreerd. Ds. Bos meent dat er een precedent geschapen is; ook andere groepen (theosofische, apostolische) zouden nu geestelijke verzorging voor zich kunnen opeisen.

3. Wegens het feit dat „het” humanisme eigenlijk niet bestaat. Het credo van de humanistische hoofdredacteur, luitenant-kolonel H. J. J. Lips, typeert ds. Bos als „ontstellend in zijn armoede”.

Wat punt 1 betreft blijft dit de persoonlijke mening van ds. Bos, het precedent waar hij volgens punt 2 zo bang voor is, werd geschapen toen de eerste geestelijke verzorger in het leger kwam en niet nu. En als hij in punt 3 zegt, dat „het” humanisme eigenlijk niet bestaat, vragen wij ons af, waarom ds. Bos daarover dan brieven schrijft.

Wij ontfangen ds. Bos in het geheel niet het recht om hierover te schrijven, gelukkig mogen wij dit nog in Nederland. Dat hij zijn predikanten opdracht geeft toe te zien op het beleid van de geestelijke raadslieden van het Verbond is echter een treden buiten zijn werkterrein. Deze taak valt toe aan de Minister en wij menen niet dat ds. Bos door Zijne Excellentie is aangezocht om zich daarmee bezig te houden.

Dat ook het anti-revolutionaire dagblad „Trouw” ernstige bedenkingen heeft tegen de kritiek van ds. Bos bewijst wel dat de hoofdlegerpredikant zich een kritiek op de overheid veroorlooft die hij beter voor zich had kunnen houden.

lezingen voor de radio

zo. 29 mrt. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „Het feest der zekerheid”.
vr. 3 apr. VARA 22.25 uur: Televisie-uitzending.

INVESTERINGEN IN MENSELIJKHEID

Dat wij in een tijd leven waarin, steeds sneller, revolutionaire veranderingen, op elk gebied, plaats vinden, is een afgezaagde constatering. Dat, door deze veranderingen, talloze mensen op de gehele aarde los komen of liever los geslagen worden van oude bindingen en oude zekerheden is een nauwelijks minder afgezaagde waarheid. Dit noodzakelijke gevolg van de eerste waarheid maakt, dat wij niet goed weten hoe wij onze eigen tijd moeten beoordelen. Enerzijds, vinden velen leven wij in een grootse en fascinerende tijd. De mens staat op het punt de aarde te verlaten, de ruimte wordt verkend, atoomkracht wordt aangewend, de aarde wordt dagelijks kleiner nu wij binnenkort drie maal zo snel als het geluid zullen kunnen vliegen en als er op die kleine aarde iets gebeurt, waar dan ook, zien wij het, dezelfde avond, op het beeldscherm in onze huiskamer. Het welvaartspeil stijgt, werkeloosheid is aan het verdwijnen, het reizen wordt een normaal verschijnsel, wat een grote tijd waarin wij leven!

Anderzijds klagen velen dat dit alles waar moge zijn, maar zij zijn bang voor een groeiende nivellering. Het eigene zal in openlucht- en andere musea bekeken kunnen worden en er zal één grauwe middelmatigheidscultuur zich over de aarde verspreiden. Eén uniforme mode, één denkwijze, één soort woonkazernes, één gelijkvormige leefwijze, met kleine landelijke verschillen, zal de aarde beheersen. Als de ontwikkelingsgebieden opgetrokken zullen zijn tot een algemeen niveau van betrekkelijke welvaart zal het leven in Tokio, in Bombay, in Teheran, in Caïro, in Londen, in Helsinki, in Moskou en in Peking niet zoveel verschillen te zien geven en de vrije natuur zal ingeperkt zijn in wat natuurrezervaten waar de toeristen briefkaarten kunnen verzenden. Wat een vreselijk toekomstbeeld!

Dat zowel de voordelen als de nadelen van deze pijlsnelle ontwikkeling er zullen komen is zeker. Men hoeft geen Jules Verne te zijn om dit te durven voorspellen. Als eens de sociale vraagstukken opgelost zullen zijn, als dus de maatschappelijke idealen weggevallen zullen zijn, al of niet in één wereldregering — federatief of centraal — dan zal wat dat betreft de wereld, zoals Baudelaire voorspeld heeft, een stuk wit papier zijn geworden. Wij zijn nog lang niet zover maar, als er geen oorlog komt, zullen onze kleinkinderen misschien maar onze achterkleinkinderen zeker in zo'n wereld moeten wonen. Om een volledige werkgelegenheid voor een snelgroeiende wereldbevolking te garanderen zal er, in een bijna automatische produktie nog maar enkele uren per dag gewerkt worden en het allergrootste probleem, naast het bevolkingsvraagstuk, zal zijn het vraagstuk van de vrijetijdsbesteding. Zal de mens zich een zinvol bestaan kunnen scheppen of zal hij zich gaan vervelen? Zal hij een rijk leven gaan leiden, bevrijd van veel geestdodend werk of zal hij door loos amusement of zinloos reizen aan de verveling trachten te ontkomen? Aan de oplossing van

dit vraagstuk, dat op ons afstormt, zullen de grootste geesten moeten werken en dat is mijn vaste overtuiging dat het internationale humanisme daaraan een belangrijke bijdrage zal kunnen leveren. Maar het wordt tijd dichterbij huis te blijven en ook dichterbij huis in de tijd.

De welvaartsstaat, waarin wij leven, heeft het dagelijkse beeld van steden en dorpen ingrijpend gewijzigd. Ik herinner mij nog goed hoeveel bedelaars in Amsterdam zaten of liepen toen ik klein was en hoeveel volkellende er te zien was. Zondagsavonds werden laveloos dronken mannen en ook wel vrouwen naar de politiebureaus gesleept, met een menigte om zich heen en hele buurten van de stad waren luguber door de openlijke ellende. Wat er in de rottige huizen gebeurde kon je dan wel bedenken. De crisisjaren drukten een nog onmenswaardiger stempel op de stad. Lange rijen voor de stempelokalen, rijen bij de kiosken waar men elkaar de nieuwe kranten afgriste om naar een enkel adres te ijlen waar een baantje werd aangeboden, mannen, die dansten op straat, talloze musici, veterverkopers. Leest u maar „Mensen zonder geld” van Jan Mens, dan vergeet u het niet meer.

Het beeld zal nu nog wel zo zijn in Spanje, Italië en Griekenland, waar regeringen altijd veel hebben gedaan voor mensen, die het niet nodig hadden. Daar heeft de armoede nog de functie, dat zij aan de rijken de gelegenheid geeft om goed te doen, zoals het in de middeleeuwen zo fraai werd gezegd.

Nee, in ons land is geen *schrijnende* armoede meer, al is het voor tallozen buitengewoon moeilijk om rond te komen waar de prijzen zoveel sneller stijgen dan de lonen.

Maar, geachte lezers, dit uiterlijke beeld van het openbare leven is bedriegelijk. „Al ziet men de lui men kent ze niet” zei de Amsterdamse volksdichter Breero. Men ziet niet hoevele van die goedgevoede en goedgeklede, 's avonds naar de t.v.-kijkende mensen gebukt gaan onder nijpende, slopende geestelijke problemen.

Ik bedoel niet liefdesverdriet of slechte verhoudingen in gezin of werk, want die zijn zo oud als er mensen zijn, maar problemen van zinloosheid, van vastgelopen zijn, van onrust en besef van doelloosheid. Men ziet niet hoevele er geen gat meer inzien, hoevele in volstrekte eenzaamheid op een lege aarde

personalia

DR. H. BONGER. Geboren in 1911 te Amsterdam. Studeerde Nederlandse taal- en letterkunde en geschiedenis aan de Universiteit te Amsterdam. Promoveerde in 1954 op een proefschrift over „De motivering van de godsdienstvrijheid bij Dirck Volckertszoon Coornhert”.

Is leraar aan het Stedelijk Gymnasium te Arnhem.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 22 maart 1964

ronddolen. En nu doel ik ook niet, in 't bijzonder, op een half kunstmatige elitewan-
hoop, die Sartre onder woorden heeft ge-
bracht en vele kleine Sartretjes en ook niet
op de psychiatrische gevallen die altijd zijn
voorgekomen, alleen nu beter onderkend
worden, neen ik doel op een groot onbeha-
gen, op een zich losgeslagen voelen van
vroegere vanzelfsprekende bindingen. Deze
verschijnselen zijn kenmerkend voor elke
overgangstijd. Het oude ontvalt ons, het
nieuwe heeft nog geen vorm gekregen en
geen mens kan leven zonder een zekere
waardering voor wat hij presteert en zonder
een zekere basis van geestelijke zekerheid.
De menselijke eenzaamheid is niet gelegen
in hetgeen mensen kennen — men kent in
werk of club meer mensen dan vroeger —
maar in het gemis aan geestelijke steun.
Die steun kan de katholieke vinden bij zijn
geestelijke, wiens taak het is die steun te
geven, die steun kan de protestant vinden
bij de predikant uit zijn wijk maar de niet-
godsdienstige mens heeft het, tot voor kort,
zelf moeten opknappen en was er, dikwijls
zelfs trots op, dat hij niemand nodig had.
Maar zo staan de zaken niet meer.
De onkerkelijkheid in Nederland — en niet
alleen in Nederland — is een massaal ver-
schijnsel geworden en dat wil zeggen, dat de
godsdienstige antwoorden op de levenspro-
blemen voor die mensen geen antwoorden
zijn en hen dus niets verder brengen. Dit
brood is voor hen inderdaad stenen. Het
Humanistisch Verbond heeft, van de oprich-
ting af, het als een van de belangrijkste ta-
ken gezien het organiseren van de geestelijke
verzorging. In de eerste plaats de geestelijke
steun voor hen die, meestal tijdelijk, buiten
de gewone samenleving staan in ziekenhui-
zen, gevangenissen, arbeidskampen, in het
leger, maar ook voor mensen in de maats-
chappij.
Dit wordt zo goed mogelijk gedaan door de
Stichting Mens en Wereld die met honderden
vrijwilligers en enkele beroepskrachten de
taken verricht. Dit werk groeit angstwek-
kend snel en daaruit blijkt hoe nodig het is
en hoe lang het verwaarloosd werd. U be-
seft het waarschijnlijk niet wat het voor die
honderden vrijwilligers wil zeggen om als
geestelijk raadsman of -vrouw naast de ge-
wone dagtaak dit werk te doen. Dit is slo-
pend werk dat, hoe dankbaar het soms is,
omdat alleen hij of zij die zich geheel geeft
— dus zonder routine — resultaten kan ver-
krijgen en dat geheel heeft even veel tijd,
energie en menselijk begrip in het zich ver-
plaatsen in de ander. Dat alles is goed om
te weten maar daaraan kunt u niets doen —
tenzij u zich geroepen zoudt voelen om mee
te doen — maar u kunt wel iets doen om, al-
thans materieel het ons mogelijk te maken

„De motivering van de godsdienstvrijheid bij Dirck Volckertszoon Coornhert”

door Dr. H. Bongers

Dit boek is een waardevol bezit voor hen,
die belangstellen in de geschiedenis van de
idee der verdraagzaamheid.

Prijs f 4,25; ingenaaid, 180 pagina's.

dit werk te doen. U kunt iets investeren in
de menselijke hulp door ons een bijdrage te
geven, want dit werk kost onnoemelijk veel
en steeds meer. Het Verbond moet honder-
den aanvragen om steun gewoon laten liggen
omdat de middelen ontbreken om die steun
te kunnen geven en dat geeft u de gelegen-
heid, om als de rijke in de middeleeuwen,
een goed werk te doen, uit een besef dat me-
demensen van u in nood verkeren en, ook
door uw hulp weer verder kunnen en willen.
Er is, de laatste jaren, gelukkig een kente-
ring te bespeuren en soms zelfs een volledige
ommekeer in de waardering voor het werk
van het Verbond.

Dat iedereen het recht moet hebben om ge-
steund te worden op de wijze, die voor hem
werkelijk bijstand is, is een gedachte, die
veld wint en het zeker geheel zal winnen
maar dan moet het Verbond die steun ook
kunnen geven en dan moeten er geen taken
blijven liggen door het domme geld.

Dames en heren, er zal misschien een tijd
komen, dat u aan den lijve dit probleem
zo beseft dat u zult willen aankloppen bij een
raadsman van het Verbond. Hoeveel gemak-
kelijker zal u dat vallen als u zich nu al
betrokken voelt bij dit praktisch humanisme,
door een gift te geven. En u weet hoe dat kan
gebeuren? Door een bijdrage op giro 6168
ten name van het Steunfonds Praktisch Hu-
manisme in Amersfoort of door een post-
wissel. Wij zijn u dankbaar voor elke gift
maar dat is niet belangrijk, de mensen die
de steun zullen krijgen zullen u dankbaar
zijn en om hen gaat het in deze grootse maar
angstige tijd.

H. BONGER

voorjaar

De torenklok slaat zeven keer,
gewoon als iedre dag,
maar 't is dezelfde dag niet meer,
zó licht klinkt elke slag

De vroege mannen op hun fiets,
op weg naar de fabriek,
groeten elkaar en fluiten iets;
de straat is vol muziek.

Een man zet stoeltjes voor 't café;
dan gaan — hij kijkt er naar —
de meisjes van het atelier
als duiven langs 't trottoir.

Heel vroeg al heeft de bloemenvrouw
haar kraampje ingericht.
De rozen zijn nog nat van dauw,
de tulpen zijn nog dicht.

Het is haast of het hardop lacht,
dat orgel dat daar klinkt,
dat aan de zonkant van de gracht
tot in zijn buik toe zingt.

Een kring, een kind er middenin,
— wie vond het touw zo vlug? —
„De bocht gaat uit, de bocht gaat in.”
In, uit en dan terug.

O, kind, dat mij het touw voorhoudt,
ik sta weer aan 't begin.
De hele stad wordt enkel goud.
Ik spring er midden in.

MIES BOUHUYS

Uit „Honderd gedichten van
honderd dichters”

Vaak komt het voor, dat u ons inlichtingen vraagt over de door het Verbond uitgegeven brochures. Daarom meenden wij er goed aan te doen u hieronder een volledig overzicht te geven.

LIJST VAN BOEKEN EN BROCHURES

Cat. nr.		Verk. prijs	Cat. nr.		Verk. prijs
6402	<i>Wat is eigenlijk Humanisme? Wat doen die Humanisten?</i>	f 0,15	5704	<i>Humanisme en rede</i> een serie opstellen van <i>J. P. van Praag</i> , Inleiding <i>T. T. ten Have</i> , Rationeel humanisme <i>Albert Daan</i> , Het begrip rede <i>Libbe van der Wal</i> , De draagkracht van de rede <i>H. J. Blackham</i> , De toets der rede <i>H. Bongers</i> , Verdraagzaamheid en rede	„ 2,25
6401	<i>Statuten</i>	„ 0,15			
6304	<i>De humanist tussen de wereld- machten</i>	„ 0,95			
6303	<i>Huishoudelijk reglement</i>	„ 0,10			
6301	<i>Humanisme en Sociale Gerech- tigheid</i> , (rapport van een commissie, in- gesteld door het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 1,25			
6203	<i>Beginsel en doel van het Hu- manistisch Verbond</i>	„ 0,25	5702	<i>Onze kinderen tussen Humanis- me en Christendom</i> door <i>A. J. Groenman-Deinum</i>	„ 0,75
6201	<i>De dag ligt nog voor ons</i> door <i>Dr. J. P. van Praag</i> (Schets van een Humanistisch Wereldbeeld)	„ 0,35	5701	<i>Bibliografie van het Humanisme</i> door <i>Dr. Kwee Swan Liat</i> (Engelse uitgave)	„ 3,90
6103	<i>Humanisme en Opvoeding</i> , 2e herziene druk	„ 0,95	5606	<i>Humanistische gedachten</i> 10 radiolezingen, 2e druk	„ 1,25
6102	<i>Wat ben ik eigenlijk?</i>	„ 0,25	5605	<i>Rapport Laagontwikkelde Gebieden</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,25
6101	<i>Modern Humanisme</i> door <i>Dr. J. P. van Praag</i>	„ 1,75	5510	<i>De Humanistische Groep in de Gemeenschap</i>	„ 0,25
5905	<i>Een verrassende ontmoeting</i>	„ 0,25	5403	<i>Mens en Verbond</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,25
5901	<i>De idee van de Openbare School</i> door <i>Dr. J. C. Brandt Corstius</i>	„ 0,60	4706	<i>Rapport Bijbelkennis</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,20
5807	<i>Het rassenprobleem</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,25	5004	<i>Rapport Eed en Belofte</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,25
5806	<i>Studiekosten</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 1,25	5003	<i>Rapport Echtscheiding</i> (Rapport van een commissie, ingesteld door 't Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond)	„ 0,25
5805	<i>Cursus Geestelijke Verzorging op Humanistische Grondslag</i> , door <i>Dr. J. P. van Praag</i>	„ 2,50			
5801	<i>Echt en onecht in geloof en ongeloof</i> door <i>Prof. Dr. T. T. ten Have</i>	„ 0,75			

GIRO
6168

Stichting Steunfonds
Praktisch Humanisme
te Amersfoort, Curaçolaan 16 c